

УДК 339.9 + 325

Грущинська Н. М.

Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України

ТЕНДЕНЦІЇ ТА КАТАЛІЗАТОРИ ПАНУВАННЯ ДЕРЖАВ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО ПРОСТОРУ

У статті розкриваються особливості сучасного геоекономічного та геополітичного розвитку країн. Окреслюються тенденції гегемонії окремих країн світу та фактори, що сприяють або перешкоджають даним процесам. Особлива увага приділена трьом центрам світового розвитку (США, Європи, Південно-Східної Азії), що дозволить окреслити тенденції їх гегемонії та розвитку на майбутнє.

Ключові слова: гегемонія, економічний розвиток, глобалізація, геополітика, геоекономіка.

Постановка проблеми. Розвиток глобалізаційних процесів на сучасному етапі окреслюється інтернаціоналізацією, яка приводить до поглиблення співробітництва між країнами та посилення їх взаємозалежності; науково-технічному прогресі, що змінює всю систему соціально-економічних відносин та підвищує технічний рівень організаційно-економічних відносин суб'єктів господарювання; виникнення глобальних для всього людства проблем. Основними ознаками процесу глобалізації та, відповідно, сучасних світогосподарських процесів є взаємозалежність національних економік та їхнє взаємопроникнення, формування міжнародних виробничих комплексів, глобальних макрологістичних систем; зростання фінансової єдності та взаємозалежності фінансово-економічних систем країн світу; розширення масштабів товарообігу та інтенсифікація процесів руху товарів, капіталів, трудових ресурсів; створення інституцій міждержавного та міжнародного регулювання глобальних проблем; стандартизація міжнародних економічних процесів. Темпи розвитку закономірно задаються провідними державами світу, та з урахуванням сучасних світових тенденцій, поділяють світ на так званий «трикутник» гегемонії, а саме домінування на міжнародній арені США, країн Європейського Союзу, країн Південно-Східної Азії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свого часу Америка стала витвором Європи. Глобалізація стала синонімом американізму. Головним чинником глобалізації, визначає Г. Кіссінджер, є Сполучені Штати Америки. «Америка є світовою наддержавою у повному розумінні цього слова», як зауважує Зб. Бжезинський. США є певною гегемонією, проте Бжезинський зазначає, що «гегемонія – є історичною фазою, що минає», та разом з тим «в Америці відсутні і скоро не з'являться рівні їй протизваги у світі». Погляди сучасних українських авторів схожі, так Гальчинський А.С., в своїх роботах останніх років розглядає циклічність не лише в економічному ракурсі, а наголошує на появу та домінування гуманітарної складової в світових процесах [11, с. 45].

В основу трактування світового порядку покладено класичні праці Г. Моргентгау, Р. Арона, які розуміли світовий порядок як міжнародні відносини, їх об'єктивний стан, що обумовлений співвідношенням потенціалів великих держав. При проведенні аналізу умов формування нового світового порядку використовувались напрацювання С. Гантінгтона, А. Гофмана, Ф. Фукуями, І. Валлерстайна, Г. Шіллера.

Вагомий вклад в дослідження сучасних світогосподарських процесів та формування нової світової системи внесений європейськими авторами З. Бауманом, М. Кастельсом, У. Томпсоном. Серед вітчизняних авторів також роботи В. Андрійчука, О. Білоруса, Е. Коппель, Ю. Павленко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних процесах глобалізаційних трансформацій питання домінування та рівності країн світу займає особливе місце. У статті розглядаються еволюційні процеси становлення трьох центрів світового розвитку, що дозволить окреслити їх тенденції розвитку на майбутнє, визначити розстановку світових сил в геоекономічному та геополітичному аспектах.

Мета статті полягає у проведенні аналізу особливостей сучасного геополітичного та геоекономічного розвитку країн, а саме трьох центрів світового розвитку (США, Європи, Південно-Східної Азії), що дозволить окреслити тенденції їх гегемонії та розвитку на майбутнє.

Виклад основного матеріалу. Сучасна економічна стратегія США ґрунтується на ліберальній моделі, відповідно до якої теоретичною основою зовнішньоекономічної політики держави є монетаризм. Економічні стратегії США формувалися на засадах кейнсіанства до початку 70-х років ХХ ст. Криза 1973-1975 рр. виявила необхідність переходу до інших методів регулювання економіки, що обумовлювалося втратою США провідних позицій у світовій економіці, частка яких у світовому виробництві знизилася під тиском європейських країн та Японії. У наступні роки стратегія США повернулася від монетаризму до некейнсіанства. Вона не передбачала жорсткої регламентації економічної діяльності, як класичне кейнсіанство, проте активізувала роль держави в економічній сфері. Правилком номер один було сприяння припливу інвестицій в економіку, що і відбулося. Основна увага приділялася заохоченню інвестування в новітні галузі виробництва, які визначають науково-технічний прогрес.

Наприкінці ХХ-на початку ХХІ ст. для США були характерні такі ознаки: активні витрати на військові дії; дефіцит бюджету (413 млрд дол.); демографічний фактор (збільшення кількості людей похилого віку); розвиток інформаційних технологій і програмних продуктів. Відбувався перехід до «індустрії інформації» [23].

Важливим елементом експортної стратегії США стало цілеспрямоване завоювання десяти найбільш перспективних національних ринків – Китаю (у т. ч. Гонконгу і Тайваню), Індії, Індонезії, Південної Кореї, Мексики, Бразилії, Аргентини, Польщі, Туреччини і Південної Африки.

Найважливішою особливістю кінця 80-х і 90-х років стало поступове винесення традиційних промислових виробництв за межі країни. Концепція будівництва т. зв. постіндустріального суспільства передбачає переведення ресурсомістких і достатньо технологічно освоєних виробництв у країни третього світу, ближче до джерел природних багатств, до держав із менш суворим природоохоронним законодавством та з відносно дешевою робочою силою [20, с. 23].

Особливий інтерес для реформування української економіки представляє досвід діяльності урядових структур США в розширенні експорту товарів, капіталу та послуг, підтримці і захисті інтересів американського бізнесу на зовнішніх ринках, а саме – в нарощуванні експортного потенціалу, збільшенні валютних надходжень, збереженні та створенні нових робочих місць, сприянні національним товаровиробникам на світовому ринку, посиленні економічних акцентів у зовнішній політиці країни. Значний акцент в американській стратегії розвитку здійснюється на інституційні процеси регулювання. В Україні це може бути втілено у створенні консультативно-дорадчого міжвідомчого органу за участю керівників міністерств закордонних справ, економіки, фінансів, промислової політики, палива та енергетики, аграрної політики, транспорту і зв'язку, оборони, Державного експортно-імпортного банку, Торгово-промислової палати та Українського союзу промисловців і підприємців з метою визначення стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Актуальною передбачається і активізація процесу підготовки і реалізації стратегії створення зон вільної торгівлі України з регіональними союзами та окремими країнами з метою нарощування обсягів експорту української продукції. Для подальшого розвитку експортної бази країни, організації ефективного механізму експортних гарантій, фінансування та страхування експортних поставок слід створити Фонд підтримки експорту.

На початку XXI ст. у світовій торгівлі відбуваються тенденції до підвищення питомої ваги країн Азії. Провідна роль в експорті азіатських держав належить невеликій групі НІК, які за останні 30 років перетворилися на великих експортерів промислових товарів. Група НІК Азії неоднорідна за своїм складом. Її ядро утворюють т. зв. нові індустріальні країни першого покоління – Південна Корея, Сянган (колишній Гонконг), Тайвань і Сінгапур, які стали на шлях експортно-орієнтованого зростання в 60-ті роки. Бурхливий розвиток експорту цієї групи держав спирався на стійкі та високі темпи внутрішнього економічного зростання (7% на рік у середньому за останнє десятиріччя). Структурні зрушення у внутрішній економіці в процесі індустріалізації обумовлювали прогресивні зміни в товарній структурі експорту.

На початковому етапі індустріалізації в азіатських країнах зовнішньоекономічна співпраця мала велике значення, адже слугувала своєрідним каналом для отримання необхідних технологій. Тому, починаючи з 50-х років, у країнах регіону проводили заміщення імпорту, що змінювало його структуру: замість споживчих товарів вже до кінця 50-х років країни імпортували виробничі обладнання, сировину та напівфабрикати. Експорт переважної більшості азіатських країн до 70-х рр. був сировинним зі зростаючою часткою трудомісткої промислової продукції [7].

Особливе місце в дослідженні питань економічного розвитку країн Азії займає саме Китай та його «велика стратегія». Під «великою стратегією» у широкому сенсі розуміють стратегію, яка передбачає використання всіх ресурсів нації і держави для досягнення головних національних цілей.

США у XXI ст. стали найбільшим стратегічним суперником Китаю, хоча одночасно залишаються найбільшим його експортним ринком. «Велика стратегія» Китаю спрямована, на думку провідних американських економістів М. Свейн і Е. Телліс, на вирішення трьох взаємопов'язаних

завдань. По-перше, збереження порядку і благополуччя всередині країни перед лицем різного роду соціальних негараздів, по-друге, захист національного суверенітету і територіальної цілісності від перманентної зовнішньої загрози і, по-третє, набуття та утримання геополітичного впливу Китаю як однієї з провідних, а, можливо, в майбутньому і головної держави у світі [6].

Процеси модернізації, інтелектуалізації та інформатизації в розвитку Китаю перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності. Розвиток економіки знань може бути забезпечений тільки шляхом збільшення інвестицій в людський капітал та підвищення вкладу в розвиток головної переваги КНР – практично необмежених ресурсів робочої сили. Лише модернізація завдяки знанням та інформатизації може не тільки усунути відставання Китаю від передових держав, а й скоротити розриви («цифрові прірви») між містом і селом, різними регіонами і соціальними стратами в самій КНР.

Китай вбачає свої стратегічні переваги не тільки у сприятливому геополітичному положенні на Азіатському континенті і швидкому зростанні економіки, але також і в розвитку багатостороннього співробітництва із Східною Азією, що стрімко розвивається.

Сучасна політична та економічна динаміка розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону засвідчує потужне нарощування Китаєм національного потенціалу, що створює відповідні умови для забезпечення домінуючих позицій як на регіональному, так і на міждержавному рівнях [24].

Позитивний китайський досвід реформ, що поєднують державне регулювання та ринкові відносини на шляху перетворення економіки країни, завдяки чому нині Китай має прями та опосередковані механізми контролю економічних процесів, є цікавим для України. Проте його пряме застосування неможливе через національне небажання поступового впровадження реформ, а націленість на отримання швидкого позитивного результату. Процеси, що відбувалися і відбуваються в Китаї, проходять повільними обґрунтованими етапами, а для національної економіки України характерні спонтанні стрімкі рішення, іноді без дослідження їх наслідків. Загальні положення стратегій розвитку Китаю схожі з цілями України. Нарощування національного економічного потенціалу має відбуватись завдяки послідовному державному курсу, спрямованому на постійне створення конкурентних переваг для українських товаровиробників перед зарубіжними конкурентами.

Розкриваючи питання європейського розвитку з урахуванням інтеграційних процесів, слід зазначити, що застосування будь-якої моделі із зазначених створювало умови для досягнення певного рівня країнами Європейського Союзу. З 1991 до 1994 р. в ЄС відбувався процес збільшення бюджету і видатків. Одним із головних завдань реформ було зменшення негативних наслідків інтеграції для відсталіх регіонів країн – членів ЄС. У 1994–1999 рр. поступово збільшувались витрати із структурних фондів на розвиток відсталіх регіонів. У першу чергу це стосувалося старопромислових регіонів і регіонів з хронічно високим рівнем безробіття. Основними джерелами фінансування були Фонд об'єднання (сполучення) та Європейський інвестиційний банк [8].

Незважаючи на те що західноєвропейські країни є країнами з вільними ринковими відносинами, їх уряди відіграють значну роль в економічному

розвитку кожної з них. Вони постійно корегують темпи розвитку економік і намагаються забезпечити збалансований розвиток галузей, реалізуючи різноманітні програми допомог, субсидій. При цьому в ЄС жорстко контролюється участь держави і державна допомога виробникам з метою запобігти порушенню положень ГАТТ/СОТ, членами якої є західноєвропейські країни. Вступ до ЄС нових країн у 2004 р. став підтвердженням істотних структурних зрушень у їхніх національних економіках. По-перше, національні економіки нових країн – членів ЄС стають органічними складовими єдиного внутрішнього ринку Союзу. На частку ЄС-15 після розширення припадає 62% зовнішньої торгівлі ЄС-10 (в експорті до 67%) за високої відкритості їхніх економік: зовнішньоторговельний оборот становить 93% від ВВП. Якщо врахувати також зростання частки взаємної торгівлі в межах ЄС-10 (до 14% у 2005 р.), можна зробити висновок про високу самодостатність і значущість саме ринку ЄС-25 для розвитку малих економік нових членів [19].

Орієнтація на місткий та високотехнологічний ринок ЄС, успішна адаптація до його вимог істотно поліпшили позиції ЄС-10 на світових ринках загалом. Однак не слід вважати, що вступ до ЄС розв'язав усі соціально-економічні проблеми нових членів. Це не так. Сам Євросоюз має певні проблеми економічного розвитку, тому після його розширення вони певною мірою та в різних формах проєктуються на нові країни-члени. Вступ до ЄС дає можливість використовувати комунітарні механізми розв'язання економічних проблем розвитку, але це не відбувається автоматично. Тому в нових країнах ЄС залишаються проблеми безробіття, відставання від рівня соціально-економічного розвитку ЄС-15, не подолано технологічний розрив між цими групами країн, ще не вирішено питання соціальної конвергенції.

Перспектива розширення ЄС та безпосередньо вступ нових країн до Союзу стали важливим каталізатором ефективних ринкових трансформацій і позитивних структурних зрушень у національних економіках цих країн. Орієнтація на Єдиний внутрішній ринок ЄС сприяла модернізації технологічних основ їх національних економік, додала їм динамічності, підвищила конкурентоспроможність. Саме як органічні складові економічної системи ЄС нові країни-члени зустрічають виклики глобалізації, ефективно адаптуються до нових, більш жорстких, умов міжнародної конкуренції у ХХІ ст. Їх досвід свідчить, що шлях входження малих економік до висококонкурентних міжнародних економічних угруповань повністю себе виправдовує.

Досвід об'єднання показав, що прискорена інтеграція двох протилежних економічних систем не може дати негайних позитивних результатів. Отже, використання досвіду країн Європейського Союзу є складним завданням насамперед через різні стартові позиції – можливості для розвитку національної економіки.

Об'єктивною закономірністю слід вважати циклічність розвитку тієї чи іншої держави. Як зазначає Гальчинський А.С., «неодмінний розпад світової держави, втрата нею свого панування є водночас одним із визначальних індикаторів розпаду і світової системи, в якій вона домінує» [11].

А. Тойнбі, виходячи з аналізу цивілізаційного розвитку, дійшов висновку про те, що утвердження світової держави є типовим явищем на стадії не піднесення, а навпаки – занепаду та загибелі цивілізації.

Кессинджер зазначає, що «шлях до імперського статусу призводить до загинання самої країни через те, що з часом претензії на всемогутність руйнують і внутрішні бар'єри. Цілеспрямоване прагнення до гегемонії – це найбільший відповідний шлях до зруйнування цінностей, які зробили Америку великою».

США обговорюються декілька варіантів розвитку подій.

Трансформація одноосібної гегемонії в багатополосне світове співтовариство, центрами якого можуть стати США, об'єднана Європа та очолювані Китаєм країни Північно-Східної Азії.

Сценарій базується на біполярності, де на одному полюсі залишатимуться США, на другому – об'єднана Європа.

Неформальний лідер нового світу – США. Альтернативою гегемонії може стати засноване на спільній згоді світового співтовариства глобальне лідерство США. Визначене світовою спільнотою, таке лідерство може стати для США неодмінною умовою не лише національної, а й глобальної безпеки, утримання світу від хаосу.

Говорити про активне лідерство Європи не має підстав, за словами Гальчинського А.С. «найбільша трагедія Європи в тому, що в ній усі процеси проходять надто повільно, забирають дуже багато часу і енергії. Для сучасної надшвидкої економіки це істотна вада» [10].

Не слід переоцінювати й потенціал економічного зростання Китаю. Зростання даних країн відбувається на засадах індустріалізму і в межах наздоганяючої стратегії. Однак за всієї значущості того, що нині відбувається в Китаї, ця країна навряд чи зможе стати у найближчі десятиліття конкурентом США в сфері технологічних інновацій.

Те ж саме можна сказати і щодо лідерських амбіцій Росії. Потенціал лідерства не вимірюється обсягами територій або чисельністю населення тієї чи іншої держави. Стародавня Греція залишила чи не найпомітніший слід в історії людства насамперед завдяки величчю свого інтелектуально-інноваційного потенціалу, генію своїх видатних мислителів – Демокріта, Протагора, Сократа, Платона, Арістотеля [11].

У нинішній ситуації, що склалася в США, дана країна має двоколіїну перспективу: або всіма силами боротися за збереження того, що є, або відчувши логіку нового, стати локомотивом нового. Головні потенційні конкуренти США – Китай і ЄС – об'єктивно зацікавлені саме в перспективі формування конструктивного трикутника світової стабільності: США – Китай – ЄС.

Вплив на поступове формування, як зазначеного трикутника так і загальної світової геополітичної ситуації другої половини ХХ – початку ХХІ століть мали: завершення «холодної війни» в результаті розпаду СРСР і світової системи соціалізму; об'єднання Німеччини; розширення НАТО на Схід; активне поглиблення процесів загальноєвропейської інтеграції.

Загалом, фактори впливу на формування світового порядку та визначення гегемонії певної країни, можна розділити на еволюційні – вплив глобальних, технологічних, інформаційних, інтеграційних процесів, а саме ті процеси, що відбуваються послідовно і є незмінними в сучасному житті суспільства. Другий фактор формування світового порядку – радикальний – агресивні втручання ззовні у внутрішні процеси країни, що сприяє в результаті зміні світового порядку.

Слід частково зупинися і на непрямих, проте ефективних факторах впливу на формування сві-

тового порядку, це особливості теорії змови або «конспірологічної теорії», безпосередньо Сіоністський окупаційний уряд, – теорія змови, відповідно до якої євреї управляють країною, в той час як офіційний уряд є маріонетковим режимом. Більдерберзький клуб або Більдерберзька група – неофіційна міжнародна конференція, що проводиться щороку в дорогих готелях по всьому світу, учасниками якого є впливові особи в галузі політики, бізнесу, фінансового регулювання, ЗМІ. Жидомасонська змова – теорія змови, згідно з якою таємна коаліція юдаїзму і масонства, іноді також і комунізму (жидобільшовизм, жидокомуна) прагне встановити всевітнє панування. Найбільший ефект теорія Всесвітньої жидомасонської змови мала в частині, що стосується революції 1917 року у Росії. Глюмінати – таємне товариство, засноване з метою досягти панування людини над своїми пристрастями через освіту і моральне вдосконалення.

До ознак радикальних втручань у формування зміни світового порядку можна віднести: втручання у внутрішні справи іншої країни, спроби нав'язування культури, забезпечення глобальної та регіональної безпеки, етнічний сепаратизм.

В таких агресивних світових геополітичних процесах, особливої уваги заслуговує питання збереження національної ідентичності. Враховуючи, що національна ідентичність прагне до самоорганізації, що передбачає: пристосування індивідуальної свідомості, поведінки, культурного досвіду до мінливих наслідків техногенної

революції; формування соціокультурних механізмів становлення громадянського суспільства тощо, ідентичність повинна базуватися на усвідомленні історичних, громадських, політичних цінностей, що є незмінними [17, 18]. Як зазначає Ентоні Д., «Національна ідентичність та нація – це складні конструкції, що складаються з багатьох взаємопов'язаних компонентів – етнічних, культурних, територіальних, економічних та політико-юридичних».

Висновки. Останнє десятиліття ХХ століття характеризувався значними змінами у світовій економіці. Нова фаза науково-технічної революції та інтернаціоналізації потоків капіталу трансформувала головні моделі економічного розвитку. На початку ХХІ століття такі показники, як динаміка інновацій, обсяг інвестиційних потоків, поступилися місцем в рейтингах економічних оцінок факторам технологічної швидкості і концентрації, які визначають ступінь високотехнологічної зростання сучасної економіки. У світі відбувається не просто поступовий еволюційний перехід до нового економічного укладу, а глобальна неоекономічна революція, зумовлена технологічними, фінансовими та екологічними змінами, переходом на новітні високопродуктивні види продукції. В умовах зазначених світогосподарських трансформацій та в результаті аналізу факторів, що впливають на формування геополітичної структури світу, безумовним є домінування трикутника світової економіки (США-Китай-Європа).

Список літератури:

1. Агілера Г.Х. Глобальна нестабільність – метод керованого хаосу / Г.Х. Агілера, О.М. Анісімова // Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємство, стале економічне зростання: Праці Десятої міжнародної наукової конференції студентів та молодих учених. Донецьк : ДонНУ, 2009. – Ч. 4. – С. 11-13.
2. Агілера Г.Х. Четвертий переділ як наслідок світової кризи // Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці. – К. : НАУ, 2009. – С. 12-13.
3. Бауман З. Глобалізація. Последствия для человека и общества / Пер. с англ. – Москва : Весь Мир, 2004.
4. Бжезинский Зб. Новый Мировой Порядок в опасности из-за «сопротивления широких масс населения [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua>.
5. Білорус О. Проблеми політичної економії глобалізму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
6. Богатуров А. Глобальные аспекты «цивилизационного» влияния США в XXI в. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://i-r-p.ru/page/stream>.
7. Бондаренко К. Пророчество Маргарет Тетчер, або новий світовий порядок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://world.lb.ua/news>.
8. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / Пер. с англ. под ред. Б. Л. Иноземцева ; Центр исследований постиндустриального общества. – М. : Логос, 2003. – 368 с.
9. Гантингтон С. «Новый світовий порядок у ХХІ столітті: тенденції та європейський вимір» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://xyz.org.ua/russian>.
10. Гальчинський А.С. Криза і цикли світового розвитку : монографія. – К. : «АДЕФ-Україна», 2009. – 329 с.
11. Гальчинський А.С. Політична нооекономіка : монографія. – К. : «Либідь», 2013 – 472 с.
12. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Історичні есеї. – К., 2004. – 343 с.
13. Дергачова К. Концепція сталого розвитку у науково-практичному вимірі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua>
14. Дж. Н. Розенау. Управление без правительства: порядок и изменения в мировой политике [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua>.
15. Идентичности и ценности в эпоху глобализации / Под редакцией Пахомова Ю.М., Павленко Ю.В. – К. : Наукова думка. – 2013. – 602 с.
16. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
17. Коппель О. А. Цивілізаційна парадигма формування нового світового порядку в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://helen-koppel.narod.ru>.
18. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні в ХХ ст. – Київ : Основи, 1997. – 423 с.
19. Мальський М. З., Мацяк М. М.. Теорія міжнародних відносин, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uchebnik-besplatno.com>.
20. Новый світовий порядок у ХХІ столітті: глобальні тенденції та їх значення [Електронний ресурс]. Сайт Центру Розумкова. – Режим доступу : <http://razumkov.org.u>
21. Павленко Ю. В. История світової цивілізації Соціокультурний розвиток людства Видання третє, стереотипне. – 352 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru>.
22. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. – К. : Основи, 1994. – С. 10-27.
23. Тенторі Д. Горизонти нового світового порядку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.epravda.com.ua>.
24. Ф. Фукуяма. Сильное государство: Управление и мировой порядок в XXI веке (2006) (англ. State-Building: Governance and World Order in the 21st Century.) Cornell University Press, 2004.

25. Четверікова О. Про новий світовий порядок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://firtka.if.ua>.
26. Яковец Ю. В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций (Ю.В. Яковец Глобализация и взаимодействие цивилизаций). – М. : ЗАО «Изд-во «Экономика», 2003. – 441 с.

Грущинская Н. М.

Дипломатическая академия Украины при Министерстве иностранных дел Украины

ТЕНДЕНЦИИ И КАТАЛИЗАТОРЫ ГОСПОДСТВА ГОСУДАРСТВ СОВРЕМЕННОГО МИРОВОГО ПРОСТРАНСТВА

Резюме

В статье раскрываются особенности современного геоэкономического и геополитического развития стран. Очерчиваются тенденции гегемонии отдельных стран мира и факторы, способствующие или препятствующие данным процессам. Особое внимание уделено трем центрам мирового развития (США, Европы, Юго-Восточной Азии), что позволит определить тенденции их гегемонии и развития на будущее.

Ключевые слова: гегемония, экономическое развитие, глобализация, геополитика, геоэкономика.

Gruschynska N. M.

Diplomatic Academy of Ukraine Ministry of Foreign Affairs of Ukraine

TRENDS AND MODERN STATES CATALYST DOMINATION OF OUTER SPACE

Summary

In this article the features of contemporary geo-economic and geo-political development of countries. Outlines the trends hegemony of certain countries and the factors that facilitate or hinder this process. Particular attention is paid to the three centers of the world (USA, Europe, Southeast Asia), which will outline the trends of their hegemony and for the future.

Key words: hegemony, economic development, globalization, geopolitics, geo-economics.

УДК 339.9

Дорофеева К. М.

Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского

К ВОПРОСУ О ПОДХОДАХ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И МЕТОДАХ ЕЕ ИЗМЕРЕНИЯ

Резюме

В работе рассматриваются теоретические аспекты выявления сущности глобализации как эволюционного и исторического этапа развития мирового порядка. Отдельное внимание уделено исследованию существующих подходов к определению термина «глобализация» в контексте разнообразных сфер жизнедеятельности: экономике, геополитике, культуре, международных отношениях. Демонстрируется наличие многополярности и противоречий в формировании понимания глобализационных процессов в XX-XXI столетиях. В работе проанализированы несколько подходов к измерению глобализации с указанием основных показателей, характеризующих ее уровень.

Ключевые слова: глобализация, мировой порядок, интеграция, интернационализация, индекс уровня глобализации.

Постановка проблемы. Одним из ключевых процессов развития мирового порядка на рубеже XX-XXI вв. является глобализация. Отношение к глобализации ученых неоднозначно и противоречиво, что связано с разнообразием взглядов на последствия глобализационных процессов. Однако, несмотря на наличие как позитивных, так и негативных сторон развития глобализации, данный феномен является безальтернативным объективным процессом. Исследователи всех областей человеческой жизнедеятельности рассматривают глобализацию как основной фактор развития современного мира, тем не менее сущность этого явления все еще недостаточно проработана, а динамичность глобализации обуславливает необходимость постоянного ее изучения.

Анализ последних исследований и публикаций. Систематизировать подходы к исследованию сущности глобализации пытались российские ученые А.И. Уткин и Н.Н. Федотова. Попытки

определения термина «глобализация» в контексте различных сфер человеческой жизнедеятельности предпринимали такие отечественные и зарубежные ученые, как Дж. Сорос, Н.В. Стукало, Дж. Стиглиц, О.О. Волович, К.Х. Делокаров, С. Хантингтон, А.С. Панарин, С.Г. Кара-Мурза, Д. Лукьяненко, А. Поручник, Я. Столярчук, О. Богомолов, Р. Кокс, П. Дикен, Г. Дигер, Ф. Клэрмон, Г.Г. Дилигенский, Дж. Розернау, Р. Робертсон, У.Т. Андресон, К. Мацуура, Э. Смит, У. Ханнерз, Р. Бертон, Б. Бади, М. Элброу, Л. Уорслей, А.И. Уткин, М. Весес, Р. Буайе. Е.О. Горещкой, В.Ю. Сапрыкиным, Т.Л. Миселимян разработана собственная методика расчета индекса уровня глобализации.

Выделение нерешенных ранее частей общей проблемы. Наблюдается очевидная многополярность в трактовке понятия «глобализация», что приводит к наличию противоречий в экономиче-